

розуміння інших культур, що є надзвичайно важливим в умовах необхідності для вітчизняного соціуму давати відсіч значно більш потужному агресору [7].

Список використаних джерел :

1. Філософський енциклопедичний словник/ голова редкол. В. І. Шинкарук. Київ: Абрис, 2002. С. 642.
2. Декларація принципів толерантності ЮНЕСКО; Декларація, Міжнародний документ від 16.11.1995. С. 2–3. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_503#Text (дата звернення: 30.10.2024).
3. Філософський енциклопедичний словник/ голова редкол. В. І. Шинкарук. Київ: Абрис, 2002. С. 248.
4. Дем'яненко Б. Л. Глобалізація. *Велика українська енциклопедія*. URL: <https://vue.gov.ua/Глобалізація> (дата звернення: 30.10.2024).
5. Трейгер Г., Холл Е. Культура та комунікація. Модель аналізу (1954 р.). URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Міжкультурна_комунікація (дата звернення: 30.10.2024).
6. Малинка Ю. Г. Толерантність як результат міжкультурної комунікації в умовах глобалізації. *Вісник Національного авіаційного університету. Філософія. Культурологія*. 2012. № 2 (16). С. 123–127.
7. EL-ASRI S., EL Karfa A. The Role of Cultural Exchange in the Development of Intercultural Competence in the Context of Cultural Diplomacy. *Journal of Humanities and Social Sciences Studies*. 2024. Vol. 6. No. 1. P. 62–70. URL: <https://doi.org/10.32996/jhsss.2024.6.1.7> (date of access: 29.10.2024).

Гайдамака Оксана

*здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
Полтавського національного педагогічного
університету імені В. Г. Короленка
(науковий керівник – Н. Головіна)
(м. Полтава)*

ЕТИЧНИЙ АСПЕКТ СУЧАСНОЇ ОСВІТНЬОЇ ПАРАДИГМИ

Сучасний стан освіти та перспективи її реформування посіли гідне місце в межах філософського дискурсу. У працях сучасних науковців розробляються нові контури, яких набуває освіта в контексті глобалізаційних та інформаційних впливів. Разом з тим, вони наголошують, що конфігурації дискусійного простору стосовно проблем національної освіти зовсім не представлена етика. За їх переконанням філософія освіти не може зняти потребу розробки етики освіти, котра б, приміром, покладала за мету етичну експертизу освітянських новацій, їхніх наслідків для суспільства в цілому та окремої особи і взагалі спробувала б піддати етичному аналізу систему освіти сьогодення та проектні образи її майбутнього, її зміст та вектор розвитку, а головне, її мету та ціннісне підґрунтя (в залежності від різноманітних вихідних засад філософського обґрунтування).

Разом з науковцями ми розглядаємо етику освіти як різновид прикладної етики, який сформувався у закордонній науці, але в українському науковому

просторі ще не заявив про себе як напрямок наукового дослідження ні в етиці, ні в педагогіці.

Етика освіти є розділом прикладної етики, орієнтованої не просто на теоретичне осмислення ролі моралі в освіті, але й на виявлення конкретних суперечливих ситуацій, що виникають в освітньому процесі, аналіз і розгляд їх як дилем морального вибору, і навіть побудова алгоритму виходу з цих складних ситуацій. Як прикладна дисципліна у закордонних дослідженнях етика освіти зародилася в умовах нової інформаційної реальності у межах традицій морального виховання та професійної педагогічної етики.

У цьому відношенні вона успадковує проблеми, пов'язані з обґрунтуванням форм і методів морального виховання, управлінням морально-виховною діяльністю, формуванням моральних якостей вчителя (викладача) тощо.

Проте в сучасному інформаційному суспільстві зі специфічними для нього конфліктами цінностей, що вимагають відповідних способів морального регулювання, процес освіти набуває якісно іншого характеру. До таких конфліктів, які мають вигляд дилем, можна віднести конфлікт між свободою та примусом в освіті; конфлікт між освітою як засобом здобуття знань і як засобом успіху у житті; етичні проблеми комерціалізації освіти; моральні межі допустимості платного навчання доброчесності та істині у суспільстві; моральні конфлікти між сім'єю та навчальним закладом у процесі освіти; інформаційне зниження образу вчителя (викладача) та рівня сімейної поваги до педагога; моральні конфлікти між закладом освіти та засобами масової культури; пріоритети в галузі інформації та їх вплив на авторитет учителя (викладача); моральні проблеми у застосуванні сучасних освітніх технологій; відчужені форми навчання (дистанційне та ін.) та можливі наслідки дегуманізації освіти; гуманістична критика новітніх інститутів освіти тощо.

Етика освіти, по-перше, розглядає ціннісну парадигму освітньої діяльності, а по-друге, ціннісну спрямованість освітнього процесу. Відмітимо, що будь-які освітні практики ґрунтуються на певній ціннісній парадигмі, що визначає вибір цілей та засобів освіти. Так традиційна парадигма пов'язана з моральними цінностями, які спираються на релігійні, сімейні, колективні традиції. Як основні цінності тут визнаються взаємодопомога, повага до старших, сімейність, самопожертву, мужність, старанність, скромність, благочестя, цнотливість, любов до ближніх, патріотизм, честь тощо. Модернізаційна парадигма на основі уявлень про провідну роль розуму, досвіду та науки у соціальному житті орієнтована на матеріальний успіх, індивідуалізм і підприємливість. Професійність, компетентність, ощадливість, поміркованість, чесність, порядність, відвертість, рішучість, незалежність, оптимізм, активна життєва позиція - це її провідні цінності.

Сьогодні перебуває у стадії формування так звана постсучасна парадигма. Її особливістю є те, що в неї немає фундаменту для побудови чіткої ієрархії моральних цінностей. Її основними цінностями є плюралізм, толерантність, мультикультуралізм, прагнення компромісу, практичність, автономність суб'єкта, самовизначення, свобода обміну інформацією, збереження довкілля. Освіта ж на цьому етапі стає масовою, швидко комп'ютеризується і диференціюється.

При визначенні освітніх стратегій в освітньому процесі можна виділити ціннісну спрямованість на духовний та моральний розвиток учасників освітнього процесу та характер відносин у системі «освіта – суспільство». Розглядаючи під зазначеним кутом зору проблеми впровадження сучасної парадигми освіти в Україні, відзначимо, що окрім чинників цивілізаційного рівня, вони обумовлюються трансформацією українського суспільства в усіх його вимірах. Політичний, економічний та соціальний контекст реалій нашої освітянської системи з її національними особливостями, обумовлений незрілістю демократії, ринкової економіки (а тепер і війною), робить шлях реалізації нової парадигми системи освіти тернистим. Водночас, «реформування системи освіти надто відповідальна справа не лише з тієї причини, що інститут освіти є базовим для суспільної організації в цілому, оскільки ретранслює ключові знання та цінності, а й тому, що зміна механізмів та засобів ретрансляції, векторів її спрямування і як наслідок – мети, приведе у кінцевому рахунку до зміни якісних характеристик суспільства, оскільки, змінюючи систему освіти, ми змінюємо образ людини і загалом образ спільноти в цілому».

Не претендуючи на вичерпне дослідження проблем етики освіти як прикладної дисципліни, ми мали на меті наголосити на необхідності етичного аналізу системи освіти, адже чіткі ціннісні підстави для сучасної освіти з'являться лише в тому випадку, якщо буде сформовано нову базову парадигму, адекватну сучасним моральним викликам (Головіна Н.І., с.112-121) [1].

Освітні парадигми пройшли довгий історичний шлях формування та розвитку. В сучасних умовах спостерігається активне звернення дослідників до парадигмального підходу з метою оновлення теорії та практики освіти, розглядаються різні парадигми освіти, які розвиваються, удосконалюються, модернізуються. Зміна освітньої парадигми на тому чи іншому етапі суспільного розвитку означає не тільки прийняття іншої вихідної концептуальної основи педагогіки і суміжних із нею наук, але й нову модель організації процесу передачі знань. Це також зміна розуміння суті процесів, що відбуваються в освіті, всіма суб'єктами цих процесів: батьками, дітьми, вихователями, педагогами, вченими й освітніми управліннями на всіх рівнях.

Поява нових парадигм освіти, що супроводжується розробкою її нових цілей, ціннісних орієнтацій, перебудовою методологічних, теоретичних,

світоглядних і технологічних основ з урахуванням нових фактів, що не вкладаються в стару парадигму, становить дійсно наукову революцію.

Освіта намагається стати основним джерелом інноваційного потенціалу української нації та найважливішим елементом формування людського капіталу в країні. Проте, варто зазначити, що ці намагання дещо відстають від реальних темпів та потреб сучасного суспільства. Наразі можемо спостерігати протиріччя – між курсом держави, зорієнтованим на інноваційно-технічний розвиток країни, та стратегією розвитку освіти, зокрема, вищої, яка намагається бути на рівні вимог глобалізованого й інформаційного суспільства, а з іншого боку мусить враховувати об'єктивні ресурсні обмеження, які є результатом кризових соціально-економічних процесів у державі.

Безсистемність курсу функціонування інституту освіти, відсутність цілісного розгляду її місії та функціонування породжують ситуацію неоднозначності та різноспрямованості підходів до з'ясування принципових засад існування освітньої галузі.

Зазначене засвідчує, що осмислене та невідкладне реагування на сучасні процеси не можливе без зміни існуючої освітньої парадигми, яка може стати каталізатором зрушення якісних перевтілень у сфері освіти (Крисоватий А. К., С. 114–121) [2].

Необхідність осмислення парадигмальної революції освітнього простору включає в себе проблему як систематизації наявної множини розроблених освітніх парадигм, так і аналізу перспектив їх співіснування та інтеграції на таких принципах та методологічних засадах, які б відповідали викликам швидкоплинної та нестабільної реальності.

Вкажемо на основні чинники, які спонукають до зміни освітньої парадигми. Так, зокрема, зросло значення освіти, як фактора суспільного розвитку (як генератора й провідника знань та інформації), змінилися вимоги до змісту, методів та форм навчального процесу (компетентнісний підхід); він посилює процеси інтернаціоналізації освіти (необхідність уніфікації освіти, взаємовизнання дипломів); змінилися організаційні форми освітньої діяльності (концентрація, централізація, диверсифікація, паралельна освіта), і, нарешті, глобалізований ринок освітніх послуг (зростання чисельності іноземних студентів, становлення транскордонної освіти).

Сучасний етап розвитку суспільства характеризується процесами становлення нових парадигм у філософії та теорії освіти. Вони взаємо-пов'язані й ускладнені різноманітністю і суперечністю висхідних начал і висновків, однак їхньою спільною метою є прагнення підкреслити практичну реалізацію найновітніших ідей і концепцій у практиці освіти.

Сучасна педагогічна наука переживає період кризи: її усталені класичні парадигми, починаючи з середини ХХ ст., вступають у дедалі більшу

суперечність із соціальними реаліями. Розширення та розвиток знань є неминучими, тому неминучою та необхідною є й зміна освітньої парадигми. При цьому парадигмальні трансформації в освіті в цілому та педагогіці, зокрема, залежать насамперед від фундаментальних змін наукової картини світу, які не завжди є поступальними та повільними. Зміна парадигм є важливою умовою та передумовою суспільного прогресу, дозволяє більш ефективно й успішно впливати на розвиток суспільства, передбачаючи тактичні та стратегічні наслідки такого впливу.

Отже, аналіз освітньої парадигми як освітньої парадигмальної освітньої ідеї засвідчує необхідність її оновлення, зважаючи на динамічний характер розвитку освіти. Зрозуміло, що парадигма завжди передує науковій теорії, і якщо деяке явище в процесі еволюції суперечить парадигмі, то воно завжди призводить до переосмислення усталених принципів, а, отже, і до оновлення самої парадигми. Тобто, в глибинах старої парадигми народжуються нові ідеї, принципи, відбувається переосмислення основних понять і зв'язків.

Таким чином, пошук нової парадигми, зокрема і у вищій школі – цілковито об'єктивне явище, зумовлене діалектичним розумінням трансформаційних процесів при переході від індустріального до постіндустріального й інформаційного суспільства, процесів глобалізації та інтеграції.

У зазначеному контексті варто, на нашу думку, зміну парадигми у свідомості учасників освітнього процесу проілюструвати схемою.

Таблиця 1

Зміна парадигм у свідомості учасників освітнього процесу

Старі парадигми (парадигми XIX–XX ст.)	Нові парадигми (парадигми XXI ст.)
Порядок тільки від порядку	Життєвий порядок народжується з безпорядку
Є жорсткі алгоритми і немає альтернатив	Альтернативи є і саме тому можливим є розвиток; фундаментальні імовірнісні зв'язки
Віддається перевага замкненим системам, оскільки вони захищені від випадкових зовнішніх впливів	Віддається перевага відкритим системам, оскільки вони здатні до самоорганізації
Системами слід постійно і жорстко керувати для подолання безладу	Слід керувати не самими системами, а процесами, в які з вони беруть участь
Порядок є пріоритетним щодо свободи	Свобода є пріоритетною щодо порядку

Для того щоб адаптуватися і бути успішним, нам конче необхідна революція в навчанні, яка поєднувала б чудові результати дослідження мозку з можливостями негайного доступу до глобальної мережі інформації та знань.

Традиційні методи навчання і застаріла модель школи вже не відповідають вимогам сучасності.

Разом із тим, сучасний етап розвитку України має певну специфіку. В. Жуковський вказує, що зростання злочинності, корупції та інших виявів аморальності є свідченням глибокої моральної кризи в українському суспільстві. Моральний вакуум, який існує в державі, заповнюється низькопробними зразками масової культури. Він робить висновок, що одним із найбільш актуальних завдань сучасного українського суспільства на шляху державотворення є забезпечення умов для виходу з духовно-моральної кризи, що охопила всі сфери суспільного життя, і виховання людини, здатної жити і працювати в демократичному суспільстві та ефективно співпрацювати з представниками інших країн світу (Лунячек В.Е., Лунячек Н.О.) [3].

Висновки. Розвиток сфери освіти на сучасному етапі висвітлив низку проблем, які мають етичний характер. У першу чергу це відсутність певного етичного кодексу для працівників освіти і розмитість їх моральної відповідальності перед суспільством, батьками, місцевою громадою і педагогічним колективом. Не чітко визначено моральні орієнтири для керівників і викладачів системи вищої і середньої освіти, що впливає на формування моральних принципів у покоління, що стає до керма держави в перехідний період в умовах економічної і політичної кризи.

Список використаних джерел :

1. Головіна Н. І. Моральні проблеми сучасного суспільства і статус етики. *Філософські обрії: Наук.-теорет. журн.* 2017. Вип. 38. С. 112–121.
2. Крисоватий А. Основні парадигми освіти та їх сутнісна характеристика. *Психологія і суспільство*. 2015. № 1. С. 114–121.
3. Лунячек В. Е., Лунячек Н. О. Етична складова як умова ефективного розвитку сфери освіти в Україні. URL: https://www.researchgate.net/publication/327974624_Eticna_skladova_ak_umova_efektivnogo_rozvitku_sferi_osviti_v_Ukraini

Гарець Роман

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Полтавського національного педагогічного
університету імені В. Г. Короленка
(науковий керівник – Н. Орлова)
(м. Полтава)

БРЕНД ANNA BUBLIK ЯК ІНСТРУМЕНТ ДЛЯ ПРОСУВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ ТА СТІЙКОСТІ

Анна Бублик – відома українська дизайнерка одягу, взуття та аксесуарів, засновниця бренду «Anna Bublik», яка зуміла створити унікальний стиль,